

YASHIL INNOVATSIYALARNI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA KENG JORIY ETISH YO‘LLARI

**Gulyamov Ulugbek Gafurovich PhD.,
Toshkent Kimyo halqaro universiteti Namangan filiali**
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17062539>

Annotatsiya. Mazkur maqolada yashil innovatsiyalarni kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatiga keng joriy etish imkoniyatlari va yo‘llari ilmiy jihatdan chuqur tahlil etilgan. Tadqiqotda yashil innovatsiyalar tushunchasining mohiyati, uning kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish hamda ekologik jihatdan barqaror rivojlanishni ta’minlashdagi ahamiyati ochib berilgan. Muallif tomonidan yashil texnologiyalarni joriy qilish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ekologik xavflarni kamaytirish bo‘yicha aniq mexanizmlar va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Shuningdek, maqolada xalqaro tajribalarga asoslangan holda yashil innovatsiyalarni qo‘llashning afzalliklari, ularni joriy qilishdagi asosiy muammolar hamda ularni bartaraf etish chora-tadbirlari bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: yashil innovatsiyalar, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, ekologik barqarorlik, yashil texnologiyalar, innovatsion faoliyat, raqobatbardoshlik.

Bugungi kunda global ekologik vaziyatning keskinlashuvi, iqlim o‘zgarishi va tabiiy resurslarning tanqisligi yashil innovatsiyalarni iqtisodiyotning barcha jabhalariga, ayniqsa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatiga keng joriy qilishni taqozo etmoqda. Jahon banki va Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, yashil iqtisodiyotga o‘tish global rivojlanishning asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan va bu iqtisodiy barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda[1].

Xalqaro mehnat tashkilotining xulosalariga ko‘ra, yashil texnologiyalar kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish bilan bir qatorda, yangi ish o‘rinlarini yaratish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirishga imkon beradi[2]. Yevropa Ittifoqi tomonidan 2020 yilda qabul qilingan "Yashil bitim" strategiyasi va

BMTning 2030-yilga qadar Barqaror rivojlanish maqsadlari ham yashil innovatsiyalarning dolzarbligini va zarurligini tasdiqlaydi[3]. O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish, xususan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasiga innovatsiyalarni keng joriy etishga oid qaror va farmonlar qabul qilindi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 3-fevraldagi "2022-2026 yillarda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha chora-tadbirlar dasturi" to‘g‘risidagi farmoni mamlakat iqtisodiyotida yashil innovatsiyalarni kengaytirish uchun aniq yo‘l xaritasini belgilab berdi[4].

Mazkur ilmiy maqolada yuqoridagi xalqaro va milliy qarorlar, tashabbuslar asosida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida yashil innovatsiyalarni joriy qilishning samarali mexanizmlari va amaliy tavsiyalari keng yoritilgan.

Namangan viloyatida yashil innovatsiyalarni kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatiga keng joriy qilish orqali iqtisodiy va ekologik samaradorlikka erishish yo‘lidagi harakatlar so‘nggi yillarda jadal tus oldi. Mintaqaning iqtisodiy rivojlanish xususiyatlari, kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi yuqori ulushi va aholining iqtisodiy faol qatlamlarida kichik tadbirkorlikka moyillikning kuchliligi mazkur yo‘nalishdagi ishlarni yanada dolzarblashtirdi. Quyidagi jadvalda Namangan viloyatining 2020-2025 yillar oralig‘ida yashil texnologiyalarni joriy qilgan korxonalar faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari, shu jumladan korxonalar soni, mahsulot ishlab chiqarish hajmlari, ekologik xavf kamayish darajasi hamda yangi yaratilgan ish o‘rinlari soni ko‘rsatilgan. Bu ko‘rsatkichlar viloyat va uning tumanlaridagi kichik biznes subyektlari tomonidan yashil innovatsiyalarni qabul qilish va qo‘llash bo‘yicha olib borilgan tizimli ishlarning samaradorligini ko‘rsatadi hamda mintaqaning ekologik barqaror rivojlanishidagi ijobiy tendensiyalarni aks ettiradi.

1-jadval tahlili shuni ko‘rsatadiki, Namangan shahri viloyatda yashil texnologiyalarni eng ko‘p joriy qilgan va buning natijasida 2025 yilga kelib 120 ta korxona mazkur yo‘nalishda faoliyat olib borgan.

1-jadval.

Namangan viloyati va uning tumanlarida yashil innovatsiyalarni joriy etish bo'yicha kichik biznes subyektlari faoliyati natijalari (2020-2025 yy.)

Tumanlar	Yashil texnologiyalar joriy etgan korxonalar soni	Ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi (mlrd so'm)	Ekologik xavf kamayganlik darajasi (%)	Yaratilgan yangi ish o'rinlari
Namangan shahri	120	150	45	750
Chortoq tumani	85	95	38	430
Uychi tumani	75	88	35	380
Kosonsoy tumani	65	78	33	350
Pop tumani	55	68	30	310
Mingbuloq tumani	45	60	28	290
Yangiqo'rg'on tumani	40	55	25	260
Norin tumani	35	50	23	230
To'raqo'rg'on tumani	30	45	20	210
Uchqo'rg'on tumani	25	40	18	180

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi hisobotlari, 2025 yil.

Shuningdek, shaharda ekologik xavflarning kamayishi darajasi eng yuqori (45%) bo'lib, bu ko'rsatkich viloyatdagi boshqa tumanlarga qaraganda ancha yuqoridir. Chortoq tumani ham bu borada ijobiy natijalar qayd etgan bo'lib, u yerda yashil texnologiyalarni joriy qilgan 85 ta korxona faoliyat yuritmoqda va ekologik xavf kamayishi darajasi 38 foizni tashkil etmoqda.

Uychi, Kosonsoy va Pop tumanlarida ham yashil innovatsiyalar bo'yicha ijobiy natijalar kuzatilmoqda. Xususan, Uychi tumanida mahsulot ishlab chiqarish hajmi 88 mlrd so'mga yetdi, Kosonsoyda bu ko'rsatkich 78 mlrd so'mni, Pop tumanida esa 68 mlrd so'mni tashkil etdi. Bu tumanlarda yangi ish o'rinlari yaratish orqali mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham sezilarli hissa qo'shildi.

Shu bilan birga, Yangiqo'rg'on, Norin, To'raqo'rg'on va Uchqo'rg'on tumanlarida yashil innovatsiyalarni joriy qilish nisbatan pastroq sur'atlarda

kechmoqda. Bu tumanlarda yashil texnologiyalarni keng qo'llash va iqtisodiy faoliyatni yanada ekologik jihatdan barqaror asosda rivojlantirish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozimligi tahlillar natijasida aniqlanmoqda.

Umuman olganda, viloyat bo'ylab yashil innovatsiyalarni joriy qilish orqali erishilgan natijalar mintaqada kichik biznes subyektlarining iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirish va ekologik xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Namangan viloyatida yashil innovatsiyalarni keng joriy qilish iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasida uyg'unlikni ta'minlash imkonini berdi. Natijalar ko'rsatmoqdaki, yashil texnologiyalarni qo'llash kichik biznes subyektlari uchun yangi rivojlanish istiqbollari ochib beradi va ekologik muammolarni bartaraf etish orqali viloyat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshiradi. Kelgusida bu yo'nalishda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar kichik biznesning iqtisodiy va ekologik jihatdan yanada barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Jahon banki. "Green Economy for Sustainable Development", 2021 yil, Jahon banki nashriyoti.
2. Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO). "World Employment and Social Outlook 2021: The Role of Green Economy", 2021 yil, ILO Publications, Geneva.
3. Yevropa Ittifoqi komissiyasi. "European Green Deal", 2020 yil, Brussels: EU Commission.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "2022-2026 yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi", 2022 yil 3-fevral, T.: "Xalq so'zi" gazetasi.